

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Павленко Людмили Дмитрівни на тему:

«Ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності», подану на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

у спеціалізовану вчену раду Д 55.081.01

у Державному вищому навчальному закладі «Українська академія банківської справи Національного банку України»

1. Актуальність теми дослідження.

Банки як основні фінансово-кредитні посередники між усіма секторами економіки мають визначальний вплив на економіку країни в цілому, оскільки забезпечують ефективний перерозподіл фінансових ресурсів. Ціна банківських продуктів у кінцевому підсумку визначає ціну ресурсів для виробництва, що буде врахована у собівартості промислових товарів та послуг. У сучасній економіці ціна на банківські продукти є індикатором співвідношення попиту й пропозиції на ринку.

Сьогодні український ринок банківських продуктів характеризується підвищеною конкуренцією за клієнта, тому в умовах ринкової економіки зростає роль ціноутворення як фактора конкурентної боротьби. Існуючі на даний момент недоліки у сфері ціноутворення на банківські продукти знижують ефективність діяльності банків у цілому, що в свою чергу, позначається на загальних обсягах ресурсної бази банківської системи, які спрямовуються на підтримання реального сектора економіки.

Сучасна концепція ціноутворення на банківські продукти повинна орієнтуватися на розвиток зв'язків з ринком, клієнтом та збільшення економічної цінності банківського продукту. Орієнтація на економічну

цінність при ціноутворенні має відмінність від традиційних витратних методів та потребує розробки нових методик формування цінових рішень для банків. Тому актуальність обраної теми дисертаційної роботи визначається необхідністю адаптації механізму ціноутворення на банківські продукти до сучасних кон'юнктурних змін на ринку, підвищення значення ціннісної складової для клієнта.

Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних програм національного та регіонального значення. Пропозиції дисертанта враховані при роботі над науково-дослідними темами у ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» до звіту за темою «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер державної реєстрації 0102U006965) увійшли пропозиції автора щодо технології ринкового ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності; за темою «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» (номер державної реєстрації 0107U0123112) – щодо врахування впливу іноземного капіталу при встановленні цін на продукти банків України. В Сумському національному аграрному університеті до звіту за темою «Економічні та соціально-економічні орієнтири збалансованого розвитку господарюючих суб'єктів» (номер державної реєстрації 0109U007266) увійшли пропозиції щодо врахування результатів оцінки кредитного ризику при ціноутворенні на кредитно-інвестиційні банківські продукти.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертаційній роботі є достатньо аргументованими, характеризуються високим рівнем обґрунтованості, про що свідчить структурна побудова роботи та її зміст, широкий перелік використаних літературних джерел з досліджуваної проблема-

тики та обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів, статистичної інформації.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується широким переліком опублікованих робіт за темою дисертації та їх оприлюдненням на профільних науково-практичних конференціях.

Висновки автора являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи та повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрямки їхнього практичного застосування.

3. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях .

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України. Результати дисертації відображено у 27 наукових працях загальним обсягом 10,22 друк. арк., з яких особисто автору належить 7,47 друк. арк., у тому числі розділи у 3 колективних монографіях, 12 статей у наукових фахових виданнях України з економіки, дві статті у зарубіжних виданнях (три статті опубліковані у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз), 10 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Список основних праць наведено в авторефераті та в дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами МОН України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, яка не наведена в роботі.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз основних наукових гіпотез та результатів дисертаційного дослідження дають підстави стверджувати, що робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які суттєво розвивають економіч-

ну науку про об'єктивні закони розвитку банківської системи та її вплив на суспільно-економічний розвиток.

Наукові результати в узагальненому вигляді спрямовані на вирішення науково-прикладної задачі розвитку сучасних науково-методичних підходів до ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності. Інструментарієм вирішення цієї задачі є теоретичні та методичні розробки з означених питань в дисертаційній роботі.

Наукові результати дисертаційної роботи, які містять елементи наукової новизни, на наш погляд, доцільно згрупувати в декілька блоків.

Перший блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта щодо розвитку категоріально-понятійного апарату.

Так, зокрема визначено, що в умовах нестабільності економічних процесів, які відбуваються в банківському секторі, привертає увагу категорія «ціна на банківський продукт» в контексті збереження контрольних параметрів, що визначають конкурентоспроможність банківського продукту на ринку. У роботі досліджено підходи щодо визначення категорії «ціна» та «банківський продукт», що дало змогу автору визначити переваги та недоліки існуючих концепцій. Це стало підґрунтям для трактування категорії «ціна на банківський продукт» як грошового виразу вартості комплексу процедур, впорядкованих та структурованих за відповідними типами та ознаками, що є результатом діяльності банку та його економічних відносин з клієнтами з метою задоволення їх потреб, визначається банком самостійно з урахуванням впливу системи ціноутворюючих факторів.

Особливої уваги заслуговує дослідження автором сутності поняття «економічна цінність банківського продукту». Підхід автора до його трактування дозволяє банку на етапах створення, впровадження та реалізації продукту врахувати та збалансувати очікування клієнтів від його придбання з внутрішньобанківськими витратами. При ціноутворенні на банківські продукти урахування економічної цінності вплине на взаємозв'язок між банком та клієнтами, що є основою для реалізації банком обраної цінової стратегії. Відпо-

відно до пропозицій автора економічну цінність банківського продукту слід розуміти як цілісну дуальну структуровану сукупність його унікальних параметрів, які забезпечать збалансованість очікуваних переваг для клієнта (порівняно з альтернативними на ринку), з внутрішньобанківськими витратами (пов'язаними з їх створенням, впровадженням та реалізацією).

Другий блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта щодо розвитку методичних засад оцінювання економічної цінності банківського продукту.

Безсумнівна практична цінність та наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в розробці науково-методичного підходу до якісного і кількісного оцінювання економічної цінності банківського продукту в процесі ціноутворення. Даний підхід дозволяє визначити взаємозв'язки між елементами економічної цінності банківських продуктів для клієнта та ступенем їх реалізації досліджуваним банком. Зазначені пропозиції автора також складають основу для побудови цінової стратегії та встановлення цін на банківські продукти.

Схвалення заслуговує пропозиція дисертанта щодо розвитку теоретичних положень ціноутворення на банківські продукти. Зокрема, в роботі розроблено модель, яка порівняно з існуючими, передбачає поєднання процесного та системного підходів, а також передбачає комплексне оцінювання фактичного та очікуваного рівня економічної цінності банківських продуктів з урахуванням витрат щодо їх створення, впровадження, реалізації. Застосування зазначеної моделі забезпечує досягнення стратегічних цілей діяльності банків на ринку за допомогою здійснення необхідного коригування цінової стратегії та методів ціноутворення в залежності від складу або інтенсивності впливу системи факторів ціноутворення й рівня економічної цінності банківського продукту.

Третій блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта щодо обґрунтування факторів ціноутворення та цінових параметрів банківського продукту.

У роботі представлено науково - методичний підхід до встановлення цільових орієнтирів цінкових параметрів банківських продуктів, що дає можливість визначити оптимальну цінову стратегію для банку в залежності від співвідношення «економічна цінність - ціна». Даний підхід дозволяє обґрунтувати основні положення таких цінкових стратегій банку: «з урахуванням економічної цінності», «нейтральні ціни», «без урахування економічної цінності». Це дозволить сформулювати цінову стратегію на основі визначення потенціалу пропозицій банку, що забезпечить: керованість змін в процесі ціноутворення на банківські продукти; цілісність та збалансованість діяльності банку в процесі ціноутворення на банківських продуктів з урахуванням економічної цінності з метою досягнення стратегічних цілей банку.

Також заслуговує на увагу методичний підхід дисертанта щодо структуризації факторів на ціноутворення на банківські продукти з метою нівелювання негативного їх впливу. Врахування економічної цінності як фактору ціноутворення на банківські продукти дозволить впровадити та реалізувати стратегії та методи ціноутворення на банківські продукти з урахуванням їх економічної цінності, а також узгодити очікування клієнтів та цілі й можливості банку.

5. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Основні наукові положення дисертаційного дослідження доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що у комплексі формують підґрунтя для забезпечення ефективного функціонування та розвитку банківського бізнесу в Україні. Запропоновані в роботі методичні узагальнення та рекомендації призначені для використання, банками України – при вдосконаленні ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності, антимонопольним комітетом України – при розробці методичного забезпечення захисту економічної конкуренції при ціноутворенні на банківські продукти, а також при узгодженні стандартів якості обслуговування та цінової конкуренції – саморегульованими організаціями банків.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності впроваджено у діяльність ПАТ «КБ «ПРЕМІУМ» (довідка від 20.01.2015 № 006592) в процесі розробки концепції ціноутворення на банківські продукти з урахуванням їх економічної цінності використовуються; запровадження комплексної моделі оцінки та аналізу рівня очікуваної економічної цінності банківського продукту та її зміни залежно від сприйняття клієнтом – у діяльності ПАТ «КБ «СТАНДАРТ» (довідка від 04.02.2015 № 005098); впровадження системно-процесної моделі ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності – у діяльності ПАТ АБ «Столичний» (довідка від 19.02.2015 № 015167); щодо забезпечення збалансування витрат на етапах розробки, впровадження, реалізації та модифікації банківських продуктів з очікуваними ціннісними перевагами клієнтів – у діяльності Сумської філії ПАТ КБ «ПриватБанк» (довідка від 24.02.2015 № 354-24/025).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін: Маркетинг в банку», «Ціноутворення в банку», «Фінансовий менеджмент у банку», «Фінансовий контролінг у банку» (акт від 05.02.2015).

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження.

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі.

6.1. У п.1.2. дисертаційного дослідження обґрунтовано, що стратегія банку та показники діяльності банку (фінансові та нефінансові) як фактори внутрішнього середовища мають суттєвий вплив на процес ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності, оскільки визначають вибір клієнта. В той же час, вплив нефінансових показників на

вибір клієнта та ціну банківського продукту є неочевидним та вимагає додаткового обґрунтування.

6.2. Заслугове на увагу обґрунтування автором доцільності типологізації банківських продуктів залежно від його виду («індивідуальний», «типовий з індивідуальними особливостями» та «типовий») та з урахуванням специфіки клієнту («VIP», «субстандартні», «стандартні» клієнти). В той же час, з тексту дисертації не зрозуміло напрямок та масштаб впливу цих факторів (групи клієнтів та типу банківського продукту) на ціну банківського продукту.

6.3. Відповідно до матриці вибору цінової стратегії на основі врахування взаємозв'язку «економічна цінність банківського продукту - ціна» цінова стратегія банку «з урахуванням економічної цінності» передбачає встановлення ціни вище середнього рівня, оскільки банківський продукт має вищий рівень економічної цінності, а отже не має аналогів на ринку. У переважній більшості випадків дана умова виконується для банківських продуктів, які є новими або модифікованими з урахуванням очікувань клієнтів. Для будь-якого банку розробка такого продукту призведе до збільшення витрат. Автору необхідно було б більш детально обґрунтувати, за яких умов виведення на ринок банківського продукту, який має високу економічну цінність і ціну, призведе до реалізації обраної банком цінової стратегії.

6.4. Апробація розробленого автором підходу до оцінювання економічної цінності на банківські продукти передбачає встановлення предметної області дослідження. Для апробації запропонованої методики було обрано банківські продукти ПАТ КБ «ПриватБанк», в якості предметної області лише банки I групи, а банки II - IV лишилися поза увагою. На нашу думку, було б доцільно повести дослідження тієї ж кількості банків, але сформувати вибірку банків, включаючи до неї банки з кожної групи.

6.5. В роботі недостатньо уваги приділено зарубіжному досвіду ціноутворення на банківські продукти. Банківський сектор України все ще має зна-

чний потенціал розвитку і тому може стати привабливим для європейських банків. Тому цілі і наслідки євроінтеграції повинні відповідати стратегічним пріоритетам банківської системи України. А отже, більш детальне дослідження механізмів ціноутворення на банківські продукти на прикладі інших країн дозволило б автору обрати пріоритетні напрямки їх удосконалення, базуючись на сучасних тенденціях та світовому досвіді.

6.6. Робота значно виграла б, якщо дисертантом було приділено більше уваги дослідженому ціноутворенню на банківські продукти з урахуванням економічної цінності для банків з державною участю. На сьогодні все більше клієнтів при виборі банківського продукту приділяють увагу формі власності банку, який його пропонує. Розрахунки автора на прикладі банків з державною участю дозволили б визначити специфіку цінносних та цінових орієнтирів клієнтів.

7. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам МОН України.

Дисертація Павленко Людмили Дмитрівни «Ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності» являє собою закінчену наукову працю, спрямовану на вирішення актуальної науково-прикладної задачі створення методичного підґрунтя розвитку вітчизняної банківської системи на основі ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності.

Тематика дисертаційної роботи є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики та науковим програмам національного та регіонального значення. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Робота відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема – пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів

Відгук
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Павленко Людмили Дмитрівни
на тему: «Ціноутворення на банківські продукти з урахуванням
економічної цінності», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження

У сучасних умовах функціонування банків України досить поширеними є негативні явища, які стримують розвиток даних інститутів та створюють передумови для невизначеності та складності середовища їх діяльності. В даному аспекті важливого значення набуває забезпечення конкурентоспроможності банківських продуктів, яка має знаходитися на високому рівні для подальшого функціонування банків та розвитку, банківської системи в цілому. В той же час, основна увага має зосереджуватися на дослідженні цінових і нецінових параметрів банківських продуктів, врахування яких в майбутньому може стати основою для створення економічної цінності таких продуктів. Це обумовлює необхідність перетворення ціноутворення на банківські продукти у надзвичайно важливий чинник, що займає першочергове місце у забезпеченні ефективного та стабільного функціонування як кожного окремого банку, так і банківської системи загалом.

В сучасних умовах динамічних змін та підвищення конкуренції на ринку банківських послуг, зростання рівня банківських ризиків, обмеженої доступності внутрішнього фондування та зростання вартості залучених ресурсів вітчизняні банки здебільшого концентрують увагу на моніторингу змін очікувань клієнтів щодо цінових та нецінових параметрів банківських продуктів, їх споживчої вартості та економічної цінності. Сучасні банки намагаються запропонувати своїм клієнтам такі продукти, які мають переваги порівняно з альтернативними пропозиціями банків-конкурентів та створюють найвищу економічну цінність для клієнтів. Економічна цінність банківського продукту займає першочергове місце при налагодженні

взаємозв'язку між банком та клієнтом, оскільки дозволяє поєднати елементи попиту та пропозиції в процесі ціноутворення.

Важливість дослідження проблематики врахування економічної цінності при ціноутворенні на продукти банків та недостатній рівень її теоретико-методичного обґрунтування свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Павленко Л.Д., її теоретичну та практичну значущість.

Наукова задача, вирішенню якої присвячена дисертаційна робота, знайшла відображення в працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, що, з одного боку, складає наукове підґрунтя для продовження наукового пошуку в заданому напрямку, а, з іншого, – узагальнення досягнень світової та вітчизняної економічної думки з даної проблематики свідчить про фрагментарний та незавершений характер цих досліджень у окремих теоретичних та прикладних аспектах, що потребує пошуку шляхів комплексного та системного вирішення існуючих проблем в обраному напрямку дослідження.

Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки

Дисертаційна робота узгоджується з основними напрямками наукових досліджень. Так, зокрема, в ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» до звіту за темою «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер державної реєстрації 0102U006965) увійшли пропозиції автора щодо технології ринкового ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності; за темою «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» (номер державної реєстрації 0107U0123112) – щодо врахування впливу іноземного капіталу при встановленні цін на продукти банків України. В Сумському національному аграрному університеті до звіту за темою «Економічні та соціально-економічні орієнтири збалансованого розвитку господарюючих суб'єктів» (номер

державної реєстрації 0109U007266) увійшли пропозиції щодо врахування результатів оцінки кредитного ризику при ціноутворенні на кредитно-інвестиційні банківські продукти.

**Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.**

Наукові положення, викладені в дисертації, у повній мірі досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців з питань економічної теорії, банківського маркетингу та менеджменту, банківської справи. Поряд із науковою літературою, автор опрацював спеціальні джерела інформації, такі як нормативно-правові акти діючого вітчизняного законодавства, наукові публікації в іноземних періодичних та монографічних виданнях, типові методики, стандарти, статистичну інформацію. Обґрунтованість та достовірність висновків та пунктів наукової новизни забезпечується знанням дисертанта досліджуваної проблематики, умінням працювати з науковою літературою, використанням загальнонаукових методів для упорядкування та продукування знань про об'єкт та предмет дослідження, обробки статистичних даних.

Висновки автора є логічно побудованими, повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їхнього використання у процесі розвитку ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності для банків України.

**Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації.**

У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, які характеризуються суттєвою науковою новизною і свідчать про особистий внесок дисертанта в розвиток економічної науки, який полягає у

вирішенні науково-прикладної задачі щодо розвитку методичного підґрунтя та практичних рекомендацій щодо ціноутворення на банківські продукти з урахуванням їх економічної цінності.

В роботі поглиблено категоріальну базу наукових досліджень в межах обраної автором проблематики шляхом узагальнення існуючих підходів до трактування сутності ціноутворення (на постулатах теорій трудової вартості, витрат виробництва, граничної корисності та неокласичної теорії), визначення їх переваг та недоліків, а також специфіки ціноутворення на специфічні продукти – банківські. Це дало змогу автору визначити поняття «ціна на банківський продукт» як грошовий вираз вартості комплексу процедур, впорядкованих та структурованих за відповідними типами та ознаками, що є результатом діяльності банку та його економічних відносин з клієнтами з метою задоволення їх потреб, визначається банком самостійно з урахуванням впливу системи ціноутворюючих факторів. Авторський підхід передбачає поєднання поглядів представників різних наукових шкіл, витратної та ціннісної складової ціни на банківські продукти, що розширює межі розуміння даного поняття.

Суттєво відрізняється від існуючих запропонованих в роботі науково-методичний підхід до оцінювання економічної цінності банківських продуктів при ціноутворенні. Він передбачає поетапну реалізацію банком процедури експертної оцінки, яка базується на співставленні запропонованих банком клієнту параметрів економічної цінності банківського продукту та ступеня їх реальної реалізації в банку. На основі даного підходу визначається відповідність запропонованого банківського продукту вимогам ринку, а саме очікуванням клієнтів. Це дозволить банку визначити конкурентні переваги альтернативних банківських продуктів, які пропонуються іншими банками на ринку. Враховуючи дані, отримані в результаті оцінювання, банк може реалізувати цінову стратегію, мінімізуючи витрати за рахунок ціни на банківські продукти з врахуванням економічної цінності.

Заслуговує на увагу обґрунтування важливості врахування впливу факторів на ціноутворення на банківські продукти, що дозволяє визначити об'єктивно існуючі закономірності, обставини та умови, що впливають на рівень, динаміку ціни. На основі узагальнення існуючих підходів щодо класифікації факторів впливу на ціну банківських продуктів, автором обґрунтовано доцільність їх структуризації на зовнішні та внутрішні. Заслуговує на увагу пропозиція автора в розрізі внутрішніх факторів впливу на ціноутворення банківських продуктів виділити загальні та специфічні, що впливають на економічну цінність банківських продуктів. Дана пропозиція автора дозволяє сформулювати підґрунтя для реалізації стратегії та методів ціноутворення на банківські продукти з урахуванням їх економічної цінності.

Слід відмітити і пропозиції автора щодо необхідності врахування економічної цінності як ціноутворюючого фактору. Що дало можливість дисертанту визначити поняття «економічна цінність банківського продукту» як цілісну дуальну структуровану сукупність унікальних параметрів банківського продукту, які забезпечать збалансованість очікуваних переваг для клієнта (порівняно з альтернативними на ринку), з внутрішньобанківськими витратами (пов'язаними з їх створенням, впровадженням та реалізацією). Підтримуємо твердження автора, що фактори внутрішнього середовища, які впливають на ціну на банківського продукту, формуються безпосередньо банком та залежить від обраної ним цінової стратегії.

Необхідно виділити запропонований автором в роботі методичний підхід до встановлення цільових орієнтирів цінних параметрів банківських продуктів на основі матриці вибору цінової стратегії банку з координатами «рівень економічної цінності – ціна банківського продукту». Такий підхід дозволяє обґрунтувати зміст цінних стратегій банку «з урахуванням економічної цінності», «нейтральні ціни», «без урахування економічної цінності».

Істотне місце у дисертаційній роботі відводиться розробленій системно-процесній моделі ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності. Запропонована модель базується на поєднанні системного та процесного підходу, що дає можливість банку удосконалити механізм ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності для оптимізації процесу формалізації та реалізації стратегічних цілей банку. В даній моделі виділено підсистеми: суб'єктно-об'єкту, інформаційну та структурно-функціональну. Особливої уваги заслуговує структурно-функціональна підсистема, яка дозволяє визначити економічну цінність банківського продукту як один з основних факторів, що впливають на реалізацію банком цінової стратегії. Це дозволить банку визначити елементи економічної цінності банківського продукту, оцінити економічну цінність банківського продукту порівняно з альтернативними пропозиціями банків-конкурентів, визначити очікувані переваги для кожної окремої групи клієнтів та джерела диференціації банківського продукту, що дає можливість збалансувати очікувані переваги для клієнта та пропозиції банку порівняно з альтернативними на ринку з урахуванням витрат, що пов'язанні з створенням, впровадженням та реалізацією банківського продукту.

Отримані здобувачем наукові результати та висновки дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості, що забезпечено використанням сучасних методів наукових досліджень, зокрема наукової абстракції, індукції та дедукції, експертних оцінок, порівняльний, статичний та графічний аналіз, матричний підхід та ін.

Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях і авторефераті

Вивчення матеріалів дослідження та автореферату здобувача свідчать про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. Дослідження має концептуальний та прикладний аспекти, що є основним для наукової роботи. Дисертація має завершений характер, дає

повне уявлення про процес ринкової взаємодії банків із клієнтами при встановленні цін на банківські продукти. У цілому дисертаційна робота відзначається логічністю, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу. Дисертація містить достатню кількість таблиць, рисунків, графіків, які подаються безпосередньо в основній частині дисертації і виносяться в додатки. В авторефераті в повній мірі розкрито всі основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації.

Основні положення, висновки та рекомендації отримані під час дослідження оприлюднені та схвалені на науково-практичних конференціях як в Україні, так і за кордоном. Зокрема, за результатами проведеного дослідження опубліковано 27 наукових праць загальним обсягом 10,22 друк. арк., з яких особисто автору належить 7,47 друк. арк., у тому числі розділи у 3 колективних монографіях, 12 статей у наукових фахових виданнях України з економіки, дві статті у зарубіжних виданнях (три статті опубліковані у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз), 10 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою.

Все вище наведене дозволяє констатувати достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, отриманих дисертантом за результатами дослідження.

Значення дослідження для науки та практики, шляхи використання його результатів

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених в дисертації науково-методичних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. У своєму інтегральному вигляді результати дисертації спрямовані

на вирішення важливої науково-практичної задачі, що виявляється у розробці нових та вдосконаленні існуючих підходів до ціноутворення на банківські продукти з урахуванням їх економічної цінності.

Практичне значення наукових результатів, одержаних в дисертаційній роботі, визначається конкретною спрямованістю висновків, рекомендацій та пропозицій автора, а також обґрунтуванням методичного підґрунтя розвитку ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності.

Розроблені дисертантом теоретичні положення, науково-методичні підходи та практичні рекомендації, можуть бути використані Національним банком України при розробці та вдосконаленні інструментарію регулювання ціни на банківські продукти та банками України – при вдосконаленні ціноутворення на банківські продукти з урахуванням їх економічної цінності.

Зокрема, конкретні положення дисертації впроваджені у практичну діяльність ПАТ «КБ «ПРЕМІУМ» у м. Київ (довідка від 20.01.2015 № 006592) – розроблені методичні підходи та рекомендації щодо розробки концепції ціноутворення на банківські продукти з урахуванням їх економічної цінності;

- пропозиції щодо запровадження комплексної моделі оцінки та аналізу рівня очікуваної економічної цінності банківського продукту та її зміни залежно від сприйняття клієнтом – у діяльність ПАТ «КБ «СТАНДАРТ» у м. Київ (довідка від 04.02.2015 № 005098);

- положення щодо впровадження системно-процесної моделі ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності – у діяльність ПАТ АБ «Столичний» у м. Суми (довідка від 19.02.2015 № 015167);

– пропозиції щодо забезпечення збалансування витрат на етапах розробки, впровадження, реалізації та модифікації банківських продуктів з очікуваними ціннісними перевагами клієнтів – у діяльність Сумської філії ПАТ КБ «ПриватБанк» (довідка від 24.02.2015 № 354-24/025).

Одержані автором результати дослідження використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» в процесі викладання дисциплін: «Маркетинг в банку», «Ціноутворення в банку», «Фінансовий менеджмент у банку», «Фінансовий контролінг у банку» (акт від 05.02.2015 р.).

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Павленко Л.Д. результатів, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі.

1. На стор. 136 дисертаційної роботи автором визначено, що ціна має певні раціональні обмеження. Втім, на нашу думку, автору слід було б приділити більше уваги обґрунтуванню сутності та змісту раціональних обмежень ціни та зазначити фактори, які формують ці раціональні обмеження відносно тих видів банківських продуктів, які досліджуються в роботі.

2. Ознайомлення з текстом дисертаційної роботи дає змогу стверджувати, що автор недостатньо приділив уваги дослідженню зв'язку категорій «вартість», «корисність» і «цінність», хоча фундаментальним постулатом теорії граничної корисності є твердження, що «... цінність (вартість) визначається ступенем корисного ефекту». Пропозиції автора виглядали б більш аргументованими, якщо б враховували корисність банківського продукту для споживача.

3. Позиція автора, що основними критеріями визначення конкурентних переваг окремих банківських продуктів для клієнта є ціна та економічна цінність, не знайшла належного теоретичного та емпіричного обґрунтування в роботі. В той же час, ця гіпотеза є базовою та такою, яка визначає основну логіку дослідження.

4. Виходячи з рис. 3 автореферату (рис. 2.8 дисертаційної роботи), при виборі цінової стратегії банку з урахуванням економічної цінності банк

пропонує кращий порівняно з альтернативними набор елементів економічної цінності банківського продукту за ціною вище середнього рівня пропозицій на ринку. В той же час, спірним є авторське обґрунтування, що за таких умов банк може реалізувати свої стратегічні цілі. Доцільно було б уточнити, за яких умов це твердження є справедливим, а за яких – хибним.

5. В роботі за результатами проведеного дослідження зазначається, що одним з факторів, які впливають на ціноутворення, є тип клієнтів: фізичні або юридичні особи. В той же час, в роботі здійснені розрахунки лише для тих кредитно-інвестиційних банківських продуктів, що пропонуються фізичним особам. Також залишається не зрозумілим вибір автором кредиту на придбання авто як кредитно-інвестиційного банківського продукту, як об'єкту дослідження, а не іпотечного. На прикладі іпотечного кредитно-інвестиційного банківського продукту є більше параметрів для визначення очікувань клієнтів, що стало б більшвагомим підґрунтям для дослідження.

6. В роботі п.п. 3.1 та 3.2 проведено дослідження по кредитно-інвестиційним, ощадно-капіталотворчим та платіжно-розрахунковим банківським продуктам, а в авторефераті на рисунку 6 проілюстровано результати аналізу лише для кредитно-інвестиційних та ощадно-капіталотворчих банківських продуктів.

Проте вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дисертаційного дослідження та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи.

Загальна оцінка дисертації

та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Павленко Л.Д. являє собою цілісну, логічно побудовану, завершену, самостійно виконану наукову працю, в якій на основі проведених автором досліджень отримані нові науково обґрунтовані результати щодо вирішення важливої й актуальної науково-прикладної задачі, що виявляється у розвитку нових та удосконаленні існуючих підходів

до розвитку ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни. Автореферат є автентичним за змістом і відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, відображені у публікаціях дисертанта, які відповідають вимогам МОН України. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень. Напрямок дисертаційного дослідження відповідає профілю спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Павленко Людмили Дмитрівни на тему «Ціноутворення на банківські продукти з урахуванням економічної цінності» за змістом і оформленням відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Павленко Людмила Дмитрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

**Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та фінансів
Харківського національного університету
внутрішніх справ, заслужений економіст України**

В.Я. Вовк

**Підпис д.е.н., проф. В.Я. Вовк засвідчую
проректор**

О.М. Головко